

УДК 378.09:63(438) (091)

КЛИМЕНКО Михайло,
аспірант Національної наукової
сільськогосподарської бібліотеки НААН
(м. Київ, Україна)

klymenko_mike@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9844-5328>

СТАНОВЛЕННЯ РІЛЬНИЧОЇ ШКОЛИ ДУБЛЯН ЯК ОСВІТНЬО- НАУКОВОГО ОСЕРЕДКУ У 1856-1876 рр.

У статті розглянуто процес становлення Рільничої школи у Дублянах як освітньо-наукового осередку 1856-1876 рр., від моменту утворення до надання їй статусу вищої. Основну увагу приділено аналізу фінансового та кадрового потенціалу навчального закладу. Відзначено роль науково-педагогічних працівників у забезпеченні навчального процесу та становленні закладу як важливого осередку аграрної освіти і науки не лише Галичини, але й Австро-Угорщини загалом.

Методологічну основу дослідження склали принципи історизму, об'єктивності у висвітленні подій минулого, котрі спираються на застосування історико-наукового методу, методів аналізу та узагальнення. Важливим стало використання методів: загальнонаукового, міждисциплінарного, проблемно-хронологічного, порівняльно-історичного.

В результаті дослідження прослідковано етапи становлення Рільничої школи у Дублянах. Діяльність цього навчального закладу сприяла підвищенню ефективності сільськогосподарських робіт. Наукові здобутки викладачів закладу піднесли на якісно новий рівень методичне забезпечення таких аспектів сільськогосподарської дослідної справи, як землеробська механіка, насінництво, тваринництво.

Оцінка стану, ролі та принципів функціонування Рільничої школи тісно взаємопов'язана з загальним полікультурним розвитком системи освіти Австро-Угорщини загалом і коронного краю Галичини та Володимирії зокрема. Основою нормативного забезпечення діяльності закладу було законодавство імперії у сфері освіти, рішення Галицького сільськогосподарського товариства, акти Крайового сейму та Галицького крайового уряду.

Стверджуємо, що Рільнича школа заклала фундамент для розвитку аграрної освіти і науки не лише Галичини, але й загалом Австро-Угорщини, сформувавши основу для подальшої еволюції потужного наукового та освітнього осередку у Дублянах.

Ключові слова: *аграрна освіта та наука, Вища рільнича школа у Дублянах, шкільництво Галичини, вищий навчальний заклад, становлення аграрної освіти.*

THE ESTABLISHMENT OF THE DUBLYAN AGRICULTURAL SCHOOL AS AN EDUCATIONAL CENTRE IN 1856-1876

The article examines the process of formation of the Agricultural School in Dublyany as an educational and scientific centre in 1856-1876, from the moment of its establishment to the granting of higher education status. The main attention is paid to the analysis of the financial and human resources potential of the educational institution. The role of scientific and pedagogical staff in ensuring the educational process and the establishment of the institution as an important centre of agricultural education and science not only in Galicia but also in Austria-Hungary as a whole is noted.

The methodological basis of the study is based on the principles of historicism and objectivity in covering past events, which are based on the application of the historical and scientific method, methods of analysis and generalisation. It was important to use the following methods: general scientific, interdisciplinary, problematic and chronological, comparative and historical.

As a result of the study, the stages of formation of the Agricultural School in Dublyany were traced. The activities of this educational institution contributed to increasing the efficiency of agricultural work. The scientific achievements of the teachers of the institution brought to a qualitatively new level the methodological support of such aspects of agricultural research as agricultural mechanics, seed production, and animal husbandry.

The assessment of the state, role, and principles of the Agricultural School is closely interconnected with the overall multicultural development of the Austro-Hungarian education system in general and the crown land of Galicia and Volodymyr in particular. The basis of the institution's regulatory support was the empire's education legislation, decisions of the Galician Agricultural Society, and acts of the Provincial Sejm and the Galician Provincial Government.

It is argued that the Agricultural School laid the foundation for the development of agricultural education and science not only in Galicia but also in Austria-Hungary as a whole, forming the basis for the further evolution of a powerful scientific and educational centre in Dublyany.

Keywords: *agrarian education and science, Higher Agricultural School in Dublyany, schooling in Galicia, higher education institution, formation of agrarian education.*

Постановка проблеми. Важливою складовою успішного розвитку і наукового наповнення історії становлення аграрної дослідної справи на теренах нашої держави є вивчення та аналіз діяльності навчальних закладів сільськогосподарського профілю. Тому надзвичайно важливо сформувати комплексне уявлення про становище освітніх установ, котрі посідають чільне місце у науково-методичному забезпеченні агропромислового комплексу. Одним з таких закладів була Рільнична школа у містечку Дубляни, поблизу Львова. Крім того, частина відомостей з історії навчальних закладів Галичини, у тому числі й Вищої рільничої школи у Дублянах, має неповний характер, що не дозволяє комплексно оцінити наукові можливості освітнього осередку. Історіографічні джерела засвідчують, що уже станом на 1871 р. Рільнична школа у Дублянах мала ознаки вищого навчального закладу, володіла досить потужною навчальною базою і кадровим потенціалом. У зв'язку з цим виникає необхідність максимально неупереджено оцінити фінансові можливості та стан кадрового забезпечення закладу в означений історичний період.

Аналіз наукових публікацій. Т. Харик [8] простежила зародження сільськогосподарської науки у Галичині середини ХІХ – початку ХХ ст. на прикладі Дублянської рільничої школи. У праці охарактеризовано фінансове становище навчального закладу, етапи його становлення та розвитку, принципи організації освітнього процесу. На наш погляд, важливою є теза авторки про те, що вже у другій половині ХІХ ст. Рільнична школа у Дублянах мала ознаки вищої школи. Ю. Соколович-Алтуніна [6] визначила місце Рільничої школи Дублян у розвитку та становленні сільськогосподарської науки та дослідної справи у Галичині. Початковому періоду розвитку школи приділено мало уваги, в основному дослідження зосереджується на питаннях функціонування закладу після 1901 р., коли Вищій рільничій школі було присвоєно статус академії.

В. Онопрієнко, проводячи аналіз витоків розвитку сільськогосподарської освіти в Україні, більше зосереджується на українських землях, що входили до складу Російської імперії. Автор зазначає, що «на українських землях, які входили до складу Австро-Угорщини, в цілому проявлялися тенденції, що були притаманні Західній Європі. Вищу сільськогосподарську освіту можна було отримати на аграрному факультеті Краківського університету та в Аграрній академії у Дублянах поблизу Львова» [4, с. 260]. Розгляд зазначених питань у праці неповний, оскільки не висвітлює ані принципів функціонування закладів аграрного профілю в Галичині, ані політики Австро-Угорщини у цій сфері.

Частково етапи історичного розвитку Вищої рільничої школи у Дублянах розглянуті у колективній монографії за редакцією В. Снітинського [3]. У монографії В. Снітинської описано систему шкільництва в Галичині у кінці ХІХ – на початку ХХ ст. і вміщено цінні відомості щодо організації навчального процесу у Рільничій школі [7]. Для розуміння політичних, економічних та соціальних проблем, з котрими стикалося шкільництво Галичини, важливою є праця Г. Атаманчук, в якій описано процес пошуку приміщення для майбутньої Рільничої школи. Проте особливості функціонування закладу від моменту створення до передачі у підпорядкування Крайовому уряду проаналізовано побіжно [2].

Виходячи з вищепредставленого історіографічного зрізу, **метою статті** окреслюємо проведення комплексного аналізу фінансово-економічного та кадрового становища Рільничої школи у м. Дубляни, що стала предтечею багатьох закладів аграрного профілю на теренах України та Польщі.

Методологічну основу статті склали принципи історизму, об'єктивності у висвітленні подій минулого, котрі спираються на застосування історико-наукового методу, методів аналізу та узагальнення. Важливим стало

використання загальнонаукового, міждисциплінарного, проблемно-хронологічного, порівняльно-історичного методів.

Виклад основного матеріалу. Примітно, що польські дворяни Галичини склали найчисельнішу групу серед подібних в імперії. До прикладу: на території Королівства на той час проживало 32072 дорослих чоловіка шляхетського походження. І, не дивлячись на суспільно-політичні перепетії в житті Австрії, а згодом – Австро-Угорщини, як от порівняно недавнє скасування кріпосного права чи революційні події Весни народів, шляхта залишалася серйозною силою, що впливала на державотворчі процеси [36]. Більшість дворян, навіть дрібних, мали фінансову можливість проведення політичної діяльності та забезпечення належного рівня освіти власних нащадків. Тут варто згадати політичні організації польської шляхти у Королівстві Галичини та Володимирії. Практично першою політичною течією польської шляхти були так звані «подоляки». Основною ідеєю цього руху стало досягнення автономії для Галичини. Примітна особливість їхніх поглядів – заперечення національної самоідентичності русинів. Для польської шляхти було простіше не помічати національного руху українців, котрих у Галичині проживала більшість, ніж вирішувати «українське питання». На переконання членів руху, загострення надмірної уваги на окремішності українців негативним чином впливатиме на усталені позиції польського дворянського стану [1]. Крім зазначеної партії в Галичині сформовано й інші, проте менш значущі. Серед таких – «сторонники» під керівництвом Флоріяна Земляковського, котрих підтримував губернатор краю А. Голуховський [5] – важлива персона австрійського політикуму. Члени цієї течії представляли інтереси галицької польської шляхти та заможних містян. Провідною ідеєю, котрої дотримувалися практично всі представники польської еліти, стало забезпечення та розширення прав шляхти.

Внаслідок згаданих обставин польські дворяни могли займати найвищі державні посади не лише безпосередньо в Галичині, але й в Австро-Угорщині. Не виключенням тут, звичайно, стала і сфера освіти. До прикладу, станом на 1870 р. усі шість викладачів, які забезпечували навчальний процес у Вищій рільничій школі у Дублянах, були поляками за національністю [9, с. 183].

Рільнична школа з початку заснування стикалася з багатьма труднощами, у першу чергу, фінансовими. Найгостріше проявлялася обмеженість навчальних площ. Проте, після виділення необхідної суми коштів цісарським урядом 9 січня 1856 р., установа розпочала діяльність [2]. Школа стала середнім навчальним закладом і була покликана задовольнити потреби у підготовці фахівців відповідної кваліфікації. На початковому етапі виникали значні труднощі з заміщенням посад науково-педагогічних працівників та низькою кількістю студентів [10]. Призначення професорів на посади відбувалося досить повільно. Так, у 1867 р. у Дублянській школі на посаду ад'юнкта було прийнято Томаша Рильського. На заміщення ветеринарної кафедри, попри проведеній конкурс, ніхто не претендував [11]. Станом на 1867 р. у Дублянській школі на I курсі навчалось 13 учнів, на II – 7, на III – 9. Усього 29 учнів. Того року відразу на II курс вступило 14 учнів [12]. При школі відкрито господарство з вівчарнею.

На Національній сільськогосподарській і промисловій виставці 1867 р. у Львові було нагороджено бронзовою медаллю Рільничу школу у Дублянах «за вмільий і ретельний догляд за чорними вівцями (породи Негретті)». Похвальним листом відзначено Казімежа Паньковського, професора закладу, за «ефективне управління Дублянською вівчарнею та за майстерне представлення зразків, надісланих на виставку». Того ж року при закладі засновано хімічну лабораторію [13].

Вкрай негативно на стан освітньої установи вплинув спалах тифу у 1867 р. [14], від якого померло четверо студентів. Це викликало введення

карантину. Питання ліквідації наслідків спалаху покладено на Галицьке сільськогосподарське товариство, з ініціативи якого споряджено спеціальну санітарну комісію.

Тогочасний фінансовий стан закладу відображено у звітності про його перевірку комісією Галицького сільськогосподарського товариства [15]. Починаючи з 1 квітня 1867 р. до 5 листопада 1867 р. освітня установа отримала 5619,65 злотих ринських доходу, у той час як видатки склали 5718,47 злотих. Різницю в перевитратах у 98,8 злотих був змушений покрити директор із власних заощаджень. Важливо, що у різні періоди розвитку закладу навчання учнів часто фінансувалося меценатами. Так, граф Казімеж Красицький погодився виплачувати стипендію окремим студентам Дублян.

У 1868 р. комітет Галицького сільськогосподарського товариства затвердив уніфікований порядок прийому учнів до школи, який залишався незмінним тривалий період [16]. До іспитів абітурієнт допускався за наявності шкільного свідоцтва про закінчення навчання. Якщо кандидат не міг підтвердити свою підготовку вищевказаним способом, він повинен скласти додатковий вступний іспит. Претендент повинен знати чотири основні операції з числами, прості й десяткові дроби, пропорції та обчислення відсотків, мати загальне поняття про прямі, кути, плоскі фігури, розміри й обчислення площ трикутників, чотирикутників, прямокутників, паралелограмів і трапецій. З фізики: загальні поняття про тіла та їхні властивості; знання будови термометра і барометра. Вартість складання іспиту становила 2 злотих ринських.

У закладі на той час діяла система іспитів після кожного курсу трирічного навчання [17]. Після I курсу учні здавали іспити з: рільництва, фізики і математики, розведення домашніх тварин, ботаніки, сільськогосподарської практики, хімічної технології. Після II курсу з: механіки та мірництва, економіки, рільничої хімії, рільництва, городництва, розведення домашніх тварин. Після

III курсу з: економіки, рільничої практики, обліку у лісовому господарстві, сільськогосподарського будівництва, технології сільськогосподарських робіт, рільничої хімії. Як бачимо, предмети на курсах повторюються, оскільки учні часто вступали відразу на II або III курс.

9 травня 1868 р. було оголошено конкурс на заміщення посади директора Рільничої школи у Дублянах. За результатами оголошеного конкурсу подано 5 заявок. Переваги здобув Зигмунд Струсевич [18]. Новим очільником закладу спільно з Галицьким сільськогосподарським товариством поставлено за мету підняти рівень підготовки учнів. Ухвалено новий Статут школи та оновлено програму навчання. У 1868-1869 н. р. перелік предметів значно розширився, зокрема, введено курси анатомії та фізіології тварин, мінералогія та геологія, креслення, фізіологія рослин, сільськогосподарське будівництво, лісівництво. Продовжувалися зусилля у напрямку пошуку нових викладачів [19]. Знайти претендента на заміщення ветеринарної кафедри в Дублянській школі ніяк не вдавалося.

З ухваленням нового Статуту було оновлено вартість навчання: оплата на I курсі складала 50, на II – 25, на III – 5 злотих. Учні сплачували за проживання у гуртожитку, включно з опаленням та освітленням, у розмірі 50 злотих на рік. Було встановлено плату за триразове харчування та прання білизни – 19,70 злотих, для студентів, які не вечеряли – 14,90 злотих. Витрати на книги та канцтовари учні несли самостійно. У закладі надавалася безкоштовна медична допомога, проте витрати на ліки покривалися за рахунок учнів. Кожен зі вступників повинен був мати із собою постільну та натільну білизну (не менше 6 пар сорочок, 6 рушників, 6 носових хусток, 6 пар шкарпеток, 4 простирадла, 4 наволочки), а також ліжко і шафу. Проте, за помірну ціну, ліжко та шафу учні могли взяти в користування у закладі. Продовжувалася практика виплати стипендій. Станом на 1868 р. заклад надавав 12 стипендій різного розміру, які

повною мірою могли покрити витрати на навчання. Школу підтримувало Галицьке сільськогосподарське товариство [20].

До питання заміщення кафедри ветеринарії повернулися у другій половині 1868 р. [21]. 16 червня 1868 р. рішенням комітету Галицького сільськогосподарського товариства Йозефа Кубицького, який закінчив навчання в Політехнічному університеті в Цюріху було призначено доцентом ветеринарії у Дублянській школі. Також цим же рішенням на Рільничу школу було виділено 373 злотих та ще 690 злотих на підтримку Дублянського господарства при закладі.

Табл. 1 ілюструє кількість випускників закладу, що за десять років функціонування (1858-1868 рр.) склало 85 осіб.

Табл. 1

Кількість випускників Рільничої школи у Дублянах за 1858-1868 рр.

Рік	1858	1859	1860	1861	1862	1863	1864	1865	1866	1867	1868
К-сть випускників	12	7	1	11	11	1	6	7	4	16	9

Складено автором на підставі: [22]

Досить низьку фінансову спроможність школи засвідчує її бюджет за 1867-1868 н. р. (табл. 2). Заклад працював з дефіцитом 1247,3 злотих ринських, який доводилося покривати за рахунок дофінансування і пожертв.

Табл. 2

Бюджет Рільничої школи у Дублянах на 1867-1868 навчальний рік

Доходи, злотих ринських	
Сплачено учнями	2637,50
Субвенція Крайового уряду	5000
Плата за аналізи, проведені хімічною лабораторією	347,20
Орендна плата за землю	32
Всього	8016,70
Видатки, злотих ринських	
Заробітна плата викладацького складу	5193,31
Оплата за доїзд викладачів на роботу	155,65
Витрати на організацію лекційних занять	413,67

Утримання та поповнення бібліотечних фондів	285,41
Утримання шкільної канцелярії	164,52
Поштові витрати	46,25
Витрати на проведення іспитів	88,92
Освітлення	164,2
Закупівля дров на опалення	926,11
Технічне обслуговування будівель	740,48
Ремонт будівель	203,4
Санітарне обслуговування	126
Витрати на відрядження викладачів та учнів	26,37
Витрати на утримання ботанічного саду	222,67
Витрати на медичне обслуговування викладачів та учнів	507,29
Всього	9263,73

Взято з джерела: [23]

Проте навіть в умовах нестачі коштів викладачі й учні школи сприяли розвитку сільськогосподарської дослідної справи в регіоні, підтвердженням чому є, наприклад, відрядження професора Й. Кубіцького до районів поширення ящура та відправка випускника школи Мар'яна Чайковського на стажування до Гогенгеймського університету, з виділенням йому 600 злотих на проїзд і проживання [24].

Прогнозований дефіцит бюджету закладу на 1869-1870 н. р. мав становити 2802,33 злотих [25]. Фінансові можливості школи у 1869 р. ілюструє порівняння з аналогічними закладами Франції, де на той час існувало три сільськогосподарські вищі навчальні заклади: «Grand-Joun», «Grignon» і «la Saulsaie». Згідно з урядовими списками, кількість студентів цих закладів у 1868 р. становила: 46 у «Grand-Joun», 48 у «Grignon», 37 у «la Saulsaie»; загалом 131 студент, багато з яких були іноземцями. Утримання усіх трьох шкіл обходилося французькому уряду щорічно, згідно з бюджетом, опублікованим у № 64 журналу «Journal de l'agriculture», у 561 600 франків, що у перерахунку становило 224 640 злотих ринських. Тобто витрати на утримання однієї сільськогосподарської школи становили 74 880 злотих, тоді як бюджет Рільничої школи у Дублянах у 1869 р. складав близько 10 000 злотих. Так, з метою

зміцнення закладу, комітет Галицького сільськогосподарського товариства звернувся до парламенту з проханням збільшити субвенцію на його діяльність з 5000 до 10000 злотих ринських на рік. Керівний орган закладу клопотав перед Міністерством землеробства про підтримку та покриття дефіциту бюджету освітньої установи. Крім того, власним рішенням комітет посилив кадровий потенціал установи через призначення на посаду професора хімії та природничих наук Владислава Тинецького з річною платнею 1000 злотих та Євгеніуша Вендриховського з річною платнею 800 злотих на посаду професора рільництва [26; 27].

Заходи, вжиті комітетом Галицького сільськогосподарського товариства, виявилися не даремними: школа, як важливий освітній і науковий осередок, нарешті була визнана урядом. Так, Міністерство землеробства у серпні 1869 р. видало субсидію у розмірі 20000 злотих, з яких 4000 витрачено на покриття дефіциту бюджету закладу, 12000 – на будівництво житла для професорсько-викладацького складу, 3500 – на виплату стипендій, 500 пішло до резервного фонду [28]. Крім того, рішенням Сейму збільшено постійну субвенцію для Рільничої школи удвічі, до 10000 злотих, що дало змогу забезпечити стабільний розвиток закладу [29].

Становище закладу після дофінансування описано у звіті директора Рільничої школи у Дублянах, виголошеному на засіданні Комітету Галицького сільськогосподарського товариства 7 лютого 1870 р. [30]. На той момент освітній процес забезпечували 6 професорів та 1 доцент. Констатовано суттєве збільшення фінансування на наукові дослідження. Організовано гербарні колекції, мінералогічна та геологічна колекції, невелика збірка моделей сільськогосподарських машин, успішно функціонували ботанічний сад з кількома сотнями зразків рослин та експериментальне дослідне поле. Проте відзначалося недостатнє технічне забезпечення сільськогосподарськими

машинами, нестача ресурсів для організації глибшого вивчення хімічної технології. Акцентувалася увага на неповноцінному функціонуванні хімічної лабораторії через відсутність посади асистента і перевантаженість професора хімії лекційними заняттями. Після спорудження житла для викладачів планувалися розширення аудиторного фонду та організація читального залу. Станом на лютий 1870 р. у школі навчалася 35 учнів. Відбулася реорганізація пришкільного господарства: введено основну сівозміну, зменшено обсяги посіву кормового буряку та моркви, але розширено площі картоплі та ріпаку. Продовжувала функціонувати вівчарня.

У квітні 1870 р. з метою підвищення фахового рівня підготовки, покращення вмінь управління фермою та практичного ведення сільськогосподарських робіт у школі введено обов'язкову дворічну практику на фермерських господарствах Галичини для випускників [31]. Крім того, 25 травня 1870 р. Міністерство землеробства виділило Рільничій школі у Дублянах 6000 злотих на організацію сільськогосподарських курсів для народних учителів.

Станом на 1870 р. зафіксовано незначне збільшення кількості учнів школи до 37 осіб [32], 33 з яких проживали на території закладу, 4 – в навколишніх селах. Перепоною значного розширення контингенту учнів залишалася елементарна відсутність кімнат для розміщення. Ситуація дещо покращилася після спорудження квартир для викладачів, але обмеженість площ усе одно давалася в знаки. До кінця першого півріччя дирекція закладу відрахувала 4 учнів за неуспішність, що свідчить про уважне ставлення професорсько-викладацького складу до рівня знань. Таким чином, на кінець року залишилося 33 учні: 17 – на I курсі, 6 – на II, 10 – на III. Після вирішення нагальних фінансових проблем на вищий рівень поставлено науково-освітню роботу: оновлено підходи до проведення лекцій, підвищено загальний рівень практичної

підготовки, розроблено новий внутрішній розпорядок школи, систематизовано навчальні програми. Покращилося матеріальне забезпечення закладу: придбано лабораторні стенди для ілюстрації процесів дистиляції, пивоваріння, процесу виробництва крохмалю, куплено кілька плугів та борон для проведення практичних занять, розширено можливості господарства – вирощувалося жито, пшениця, овес, гречка, пшоно, буряк, картопля тощо. Викладачі займалися вивченням нових сортів сільськогосподарських рослин, продовжували розвиватися тваринництво, зокрема через розведення овець та корів.

Варто зазначити, що станом на 1870 р. Рільнича школа у Дублянах мала наукові, технічні та методологічні можливості для функціонування випробувальної станції землеробських машин і знарядь. Зокрема, підтвердженням цьому є наявність експериментальних полів та функціонування при школі Дублянського господарства [33, с. 183].

У школі продовжувалися прикладні наукові дослідження та випробування землеробських машин [35]. Матеріально-технічна база закладу зміцнювалася. Було розширено ботанічний сад, закладено фруктовий сад, поповнилася колекція сільськогосподарських машин та знарядь. У 1874 р. розпочала функціонувати випробувальна станція землеробських машин та знарядь, розширено можливості вівчарні та корівника, з'явилася анатомічна колекція тканин тварин. Восени 1874 р. засновано нове дослідне поле з розподілом на 80 ділянок площею по одному акру. На утримання школи щорічно витрачалося близько 14000 злотих. Збільшилася кількість студентів: станом на 1875 р. навчалося 50 учнів. Того року заклад закінчили 12 учнів, 4 з яких зайняли чиновницькі посади, 1 залишився асистентом у школі, інші стали керуючими власних чи батьківських маєтків. Варто вказати на те, що 29 із 50 учнів закладу були дітьми поміщиків, 9 – дітьми ремісників, – тобто вихідцями з тих станів, які мали фінансову можливість оплатити навчання.

Зі звіту дирекції Рільничої школи у Дублянах за 1875 р. [35] відомо, що навчальний процес забезпечували 6 професорів, 4 доценти, 1 асистент. У школі викладалися принципи організації сівозміни, класифікація та оцінка земель, проводилися польові дослідження ефективності застосування добрив, повноцінно функціонувала хімічна лабораторія з вивчення хімічних і фізичних властивостей ґрунтів, якостей добрив та їхньої агрономічної цінності. В лабораторії проводилися анатомо-фізіологічні дослідження. У звіті дирекції наголошувалося про використання у школі вимірювальних та нівелювальних інструментів, активне застосування силомірів. До школи належали: дослідне поле, ботанічний сад, колекція сільськогосподарських машин та знарядь, мінералогічна та ботанічно-зоологічна колекції, хімічна лабораторія, бібліотека.

У 1876 р. комітет Галицького сільськогосподарського товариства з огляду на необхідність подальшого розвитку закладу звернувся до Крайового уряду з проханням взяти школу у власне підпорядкування [34]. Було сформовано нові статuti Рільничої школи, якими запропоновано розділити заклад на Нижчу та Вищу рільничу школу. На момент підпорядкування Крайовому уряду заклад мав усі ознаки вищої школи, задовільну матеріально-технічну базу, належний фінансовий та кадровий потенціал.

Висновки. Рільнична школа у Дублянах пройшла шлях непростого становлення від утворення до отримання статусу вищої. Функціонування в умовах обмеженого фінансування негативно впливало на стан матеріально-технічної бази та контингент учнів. Професорсько-викладацькому складу школи та її першому керівному органу – Галицькому сільськогосподарському товариству – довелося долати низку організаційних труднощів. Постійний дефіцит бюджету закладу, який товариство було змушене покривати самостійно, поставили під загрозу існування Рільничої школи у Дублянах. Лише після усвідомлення керівництвом Королівства Галичини та Володимирії та

безпосередньо імперською владою у Відні важливості функціонування освітнього та наукового осередку і надання йому відповідного фінансування у серпні 1869 р. розпочався стабільний розвиток школи. За умови достатнього фінансування заклад зміг швидко модернізувати власну матеріально-технічну базу й розширити контингент студентів. До моменту передачі Рільничої школи у Дублянах під керівництво Крайового уряду вдалося сформувати належну основу для подальшого розвитку закладу, який упродовж усього періоду діяльності сприяв розвитку сільськогосподарської справи не лише в Галичині, але і в Австро-Угорщині загалом.

Список використаних джерел та літератури

1. Аркуша О. Політика польських клубів Галицького сейму щодо українського питання (кінець ХІХ – початок ХХст.). *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність*. Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 2000. Вип. 7. С. 191-221.
2. Атаманчук Г. Створення вищих навчальних закладів Галичини і формування системи академічної освіти (1867–1914 рр.). *Науковий вісник Ужгородського університету: Серія: Історія*. Ужгород: СМП «Вісник Карпат», 2004. Вип. 10. С. 9–41.
3. Львівський національний аграрний університет: [історія і сьогодення, біогр. довід. / В. В. Снітинський, В. М. Боярчук, В. І. Лопушняк та ін.; редкол.: В. В. Снітинський (голова) та ін.]. Київ: Логос Україна; Львів: [б. в.], 2011. 318 с.
4. Онопрієнко В. Сільськогосподарська освіта в Україні: історія становлення і сучасність. *Освіта регіону: політологія, психологія, комунікації*. 2010. № 4. С. 260-266.
5. Мудрий М. Спроби українсько-польського порозуміння в Галичині (60-70-ті роки ХІХ ст.). *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність*. Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 1997. Вип. 3-4. С. 58-119.
6. Соколович-Алтуніна Ю. О. Роль Дублянської рільничої школи у розвитку аграрної освіти в Україні та Польщі. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2010. № 5. С. 116–122.
7. Стинська В. В. Система шкільництва в Галичині (кінець ХІХ – початок ХХ ст.): Монографія. Івано-Франківськ: Гостинець, 2007. 205 с.
8. Харик Т. Б. Внесок Дублянської рільничої школи (академії) у розвиток сільськогосподарської науки і дослідної справи в Східній Галичині (середина

XIX – початок XX ст.) *Історія науки і біографістика*. 2016. № 1. URL: <https://inb.dnsgb.com.ua/2016-1/19.pdf> (дата звернення: 04.02.2025).

9. *Rolnik : czasopismo dla gospodarzy wiejskich* : organ urzędowy c. k. Towarzystwa gospodarskiego galicyjskiego. T.8, [Zeszyt 3], 1870.

10. *Rolnik : czasopismo dla gospodarzy wiejskich* : organ urzędowy c. k. Galicyjskiego Towarzystwa Gospodarskiego. [T.5], [Zeszyt 5] ([listopad 1869]) + wkładka.

11. *Rolnik : czasopismo rolniczo-przemysłowo-handlowe* : organ urzędowy c. k. Towarzystwa gospodarskiego galicyjskiego. R.1, [T.1], Nr. 4 (15 sierpnia 1867).

12. *Rolnik : czasopismo rolniczo-przemysłowo-handlowe* : organ urzędowy c. k. Towarzystwa gospodarskiego galicyjskiego. R.1, [T.1], Nr. 5 (1 września 1867).

13. *Rolnik : czasopismo rolniczo-przemysłowo-handlowe* : organ urzędowy c. k. Towarzystwa gospodarskiego galicyjskiego. R.1, T.1, Nr. 6 (15 września 1867).

14. *Rolnik : czasopismo rolniczo-przemysłowo-handlowe* : organ urzędowy c. k. Towarzystwa gospodarskiego galicyjskiego. R.2, T.2, Nr. 3 (1 lutego 1868).

15. *Rolnik : czasopismo rolniczo-przemysłowo-handlowe* : organ urzędowy c. k. Towarzystwa gospodarskiego galicyjskiego. R.2, [T.2], Nr. 4 (15 lutego 1868).

16. *Rolnik : czasopismo rolniczo-przemysłowo-handlowe* : organ urzędowy c. k. Towarzystwa gospodarskiego galicyjskiego. R.2, [T.2], Nr. 7 (1 kwietnia 1868).

17. *Rolnik : czasopismo rolniczo-przemysłowo-handlowe* : organ urzędowy c. k. Towarzystwa gospodarskiego galicyjskiego. R.2, [T.2], Nr. 11 (1 czerwca 1868).

18. *Rolnik : czasopismo rolniczo-przemysłowe* : organ c. k. galicyjskiego Towarzystwa gospodarskiego. [T.3], [zeszyt 3] (1868) + wkładka.

19. *Rolnik : czasopismo rolniczo-przemysłowe* : organ c. k. galicyjskiego Towarzystwa gospodarskiego. [T.3], [zeszyt 2] (1868).

20. *Rolnik : czasopismo rolniczo-przemysłowe* : organ c. k. galicyjskiego Towarzystwa gospodarskiego. [T.3], [zeszyt 4] (1868) + wkładka.

21. *Rolnik : czasopismo rolniczo-przemysłowe* : organ c. k. galicyjskiego Towarzystwa gospodarskiego. T.3, [zeszyt 5] (1 września 1868) + wkładka.

22. *Rolnik : czasopismo rolniczo-przemysłowe* : organ c. k. galicyjskiego Towarzystwa gospodarskiego. T.3, zeszyt 6 (15 września 1868).

23. *Rolnik : czasopismo rolniczo-przemysłowe* : organ c. k. galicyjskiego Towarzystwa gospodarskiego. [T.4], [Zeszyt 12] ([15 czerwca 1869]).

24. *Rolnik : czasopismo rolniczo-przemysłowe* : organ c. k. galicyjskiego Towarzystwa gospodarskiego. [T.5], [Zeszyt 4] ([październik 1869]).

25. *Rolnik : czasopismo rolniczo-przemysłowe* : organ c. k. galicyjskiego Towarzystwa gospodarskiego. [T.4], [Zeszyt 5] ([1 marca 1869]).

26. *Rolnik : czasopismo rolniczo-przemysłowe* : organ c. k. galicyjskiego Towarzystwa gospodarskiego. [T.4], [Zeszyt 6] ([1 maja 1869]).

27. *Rolnik : czasopismo rolniczo-przemysłowe* : organ c. k. galicyjskiego Towarzystwa gospodarskiego. [T.4], [Zeszyt 7] ([1 kwietnia 1869]) + wkładka.

28. *Rolnik : czasopismo rolniczo-przemysłowe* : organ c. k. galicyjskiego Towarzystwa gospodarskiego. [T.5], [Zeszyt 4] ([październik 1869])
29. *Rolnik : czasopismo dla gospodarzy wiejskich* : organ urzędowy c. k. galicyjskiego Towarzystwa gospodarskiego. T.7, [Zeszyt 5] (listopad 1870).
30. *Rolnik : czasopismo dla gospodarzy wiejskich* : organ urzędowy c. k. galicyjskiego Towarzystwa gospodarskiego. T.6, [Zeszyt 3] (marzec 1870).
31. *Rolnik : czasopismo dla gospodarzy wiejskich* : organ urzędowy c. k. galicyjskiego Towarzystwa gospodarskiego. T.6, [Zeszyt 4] (kwiecień 1870).
32. *Rolnik : czasopismo dla gospodarzy wiejskich* : organ urzędowy c. k. Towarzystwa gospodarskiego galicyjskiego. T.8, [Zeszyt 3] (marzec 1871).
33. Sprawozdanie Dyrekcji Dublańskiej za rok 1870. *Rolnik : czasopismo dla gospodarzy wiejskich* : organ urzędowy c. k. Towarzystwa gospodarskiego galicyjskiego. 1871, T.8, [Zeszyt 3].
34. Sprawozdanie Dyrekcji Szkoły gospodarstwa wiejskiego w Dublinach za rok 1875. *Rolnik : czasopismo dla gospodarzy wiejskich* : organ urzędowy c. k. Towarzystwa gospodarskiego galicyjskiego. 1876. T.18, [Zeszyt 3], S. 180-190.
35. Surzycki, S. *Rozwój wiedzy rolniczej w Polsce*. Krakow: Księgarnia Gebethnera i Wolffa. 1928, 329 s.
36. Ślusarek K. *Austria wobec polskiej szlachty z Galicji w latach 1772-1861*. *Studia Historyczne*. 2012. Vol. 55. 2(218). S. 185-200.

References

1. Arkusha, O. (2000). *Polityka polskiykh klubiv Halytskoho seymu shchodo ukrayinskoho pytannya (kinets XIX – pochatok XXst.)* [The policy of the Polish clubs of the Galician Sejm regarding the Ukrainian question (late 19th – early 20th centuries)]. *Ukrayina: kulturna spadshchyna, natsionalna svidomist, derzhavnist – Ukraine: cultural heritage, national consciousness, statehood*, no. 7, pp.191-221 [In Ukrainian].
2. Atamanchuk, H. (2004). *Stvorennya vyshchykh navchalnykh zakladiv Halychyny i formuvannya systemy akademichnoyi osvity (1867–1914 rr.)* [Creation of higher educational institutions in Galicia and the formation of the academic education system (1867–1914)]. *Naukovyy vicnyk Uzhhorods'koho universytetu : Seriya: Istoriya – Scientific Bulletin of Uzhhorod University: Series: History*. Uzhhorod: SMP «Visnyk Karpat», no. 10, pp. 9–41 [In Ukrainian].
3. Snitynsky, V. V. (Eds.). (2011). *Lvivskyy natsionalnyy ahrarnyy universytet: istoriya i sohodennya, biohr. dovidnyk* [Lviv National Agrarian University: history and present, biographical information]. Kyiv: Lohos Ukrayina [In Ukrainian].
4. Onopriyenko, V. (2010). *Silskohospodarska osvita v Ukrayini: istoriya stanovlennya i suchasnist* [Agricultural education in Ukraine: history of formation and modernity.]. *Osvita rehionu : politolohiya, psykholohiya, komunikatsiyi – Education of*

the region: political science, psychology, communications, no. 4, pp. 260–266 [In Ukrainian].

5. Mudryy, M. (1997). Sproby ukrayinsko-polskoho porozuminnya v Halychyni (60-70-ti roky XIX st.) [Attempts at Ukrainian-Polish understanding in Galicia (1960s-1970s)]. *Ukrayina: kulturna spadshchyna, natsionalna svidomist, derzhavnist* – Ukraine: cultural heritage, national consciousness, statehood, no. 3-4, pp. 58-119 [In Ukrainian].

6. Sokolovych-Altunina, Yu. O. (2010). Rol Dublyankoyi rilnychoyi shkoly u rozvytku ahrarnoyi osvity v Ukrayini ta Polshchi [The role of the Dublyany Agricultural School in the development of agricultural education in Ukraine and Poland]. *Pedahohichni nauky: teoriya, istoriya, innovatsiyi tekhnolohiyi* – Pedagogical sciences: theory, history, innovative technologies, no. 5, pp. 116–122 [In Ukrainian].

7. Stynska, V.V. (2007). Systema shkilnytstva v Halychyni (kinets XIX – pochatok XX st.) [The school system in Galicia (late 19th – early 20th centuries)]. Ivano-Frankivsk [In Ukrainian].

8. Kharyk, T. B. (2016). Vnesok Dublianskoj rilnychoj shkoly (akademii) u rozvytok silskohospodarskoj nauky i doslidnoi spravy v Skhidnii Halychyni (seredyna XIX – pochatok XX st.) [The contribution of the Dublian agricultural school (academy) to the development of agricultural science and research in Eastern Galicia (mid-19th – early 20th centuries)]. *Istoriia nauky i biohrafistyka* – History of science and biography, no. 1. URL: <https://inb.dnsgb.com.ua/2016-1/19.pdf> [In Ukrainian].

9. *Rolnik: czasopismo dla gospodarzy wiejskich : organ urzędowy c. k. Towarzystwa gospodarskiego galicyjskiego* (1870) [Rolnik : a magazine for rural farmers: an official organ of the Imperial-Royal Galician Agricultural Society]. T.8, [Zeszyt 3] [In Polish].

10. *Rolnik : czasopismo dla gospodarzy wiejskich : organ urzędowy c. k. Galicyjskiego Towarzystwa Gospodarskiego* (1869) [Rolnik : a magazine for rural farmers: an official organ of the Imperial-Royal Galician Agricultural Society]. [T.5], [Zeszyt 5] [In Polish].

11. *Rolnik : czasopismo rolniczo-przemysłowo-handlowe : organ urzędowy c. k. Towarzystwa gospodarskiego galicyjskiego* (1867). [Rolnik : a magazine for rural farmers: an official organ of the Imperial-Royal Galician Agricultural Society], 4 [In Polish].

12. *Rolnik : czasopismo rolniczo-przemysłowo-handlowe : organ urzędowy c. k. Towarzystwa gospodarskiego galicyjskiego* (1867). [Rolnik : a magazine for rural farmers: an official organ of the Imperial-Royal Galician Agricultural Society], 5 [In Polish].

13. *Rolnik : czasopismo rolniczo-przemysłowo-handlowe : organ urzędowy c. k. Towarzystwa gospodarskiego galicyjskiego* (1867). [Rolnik : a magazine for rural

farmers: an official organ of the Imperial-Royal Galician Agricultural Society], 6 [In Polish].

14. *Rolnik : czasopismo rolniczo-przemysłowo-handlowe : organ urzędowy c. k. Towarzystwa gospodarskiego galicyjskiego* (1868). [Rolnik : a magazine for rural farmers: an official organ of the Imperial-Royal Galician Agricultural Society], 3 [In Polish].

15. *Rolnik : czasopismo rolniczo-przemysłowo-handlowe : organ urzędowy c. k. Towarzystwa gospodarskiego galicyjskiego* (1868). [Rolnik : a magazine for rural farmers: an official organ of the Imperial-Royal Galician Agricultural Society], 4 [In Polish].

16. *Rolnik : czasopismo rolniczo-przemysłowo-handlowe : organ urzędowy c. k. Towarzystwa gospodarskiego galicyjskiego* (1868). [Rolnik : a magazine for rural farmers: an official organ of the Imperial-Royal Galician Agricultural Society], 7 [In Polish].

17. *Rolnik : czasopismo rolniczo-przemysłowo-handlowe : organ urzędowy c. k. Towarzystwa gospodarskiego galicyjskiego* (1868). [Rolnik : a magazine for rural farmers: an official organ of the Imperial-Royal Galician Agricultural Society], 11 [In Polish].

18. *Rolnik : czasopismo dla gospodarzy wiejskich : organ urzędowy c. k. Galicyjskiego Towarzystwa Gospodarskiego* (1868) [Rolnik : a magazine for rural farmers: an official organ of the Imperial-Royal Galician Agricultural Society]. [T.3], [zeszyt 3] [In Polish].

19. *Rolnik : czasopismo dla gospodarzy wiejskich : organ urzędowy c. k. Galicyjskiego Towarzystwa Gospodarskiego* (1868) [Rolnik : a magazine for rural farmers: an official organ of the Imperial-Royal Galician Agricultural Society]. [T.3], [zeszyt 2] [In Polish].

20. *Rolnik : czasopismo dla gospodarzy wiejskich : organ urzędowy c. k. Galicyjskiego Towarzystwa Gospodarskiego* (1868) [Rolnik : a magazine for rural farmers: an official organ of the Imperial-Royal Galician Agricultural Society]. [T.3], [zeszyt 4] [In Polish].

21. *Rolnik : czasopismo dla gospodarzy wiejskich : organ urzędowy c. k. Galicyjskiego Towarzystwa Gospodarskiego* (1868) [Rolnik : a magazine for rural farmers: an official organ of the Imperial-Royal Galician Agricultural Society]. [T.3], [zeszyt 5] [In Polish].

22. *Rolnik : czasopismo dla gospodarzy wiejskich : organ urzędowy c. k. Galicyjskiego Towarzystwa Gospodarskiego* (1868) [Rolnik : a magazine for rural farmers: an official organ of the Imperial-Royal Galician Agricultural Society]. [T.3], [zeszyt 6] [In Polish].

23. *Rolnik : czasopismo dla gospodarzy wiejskich : organ urzędowy c. k. Galicyjskiego Towarzystwa Gospodarskiego* (1869) [Rolnik : a magazine for rural

farmers: an official organ of the Imperial-Royal Galician Agricultural Society]. [T.4], [zeszyt 12] [In Polish].

24. *Rolnik : czasopismo dla gospodarzy wiejskich : organ urzędowy c. k. Galicyjskiego Towarzystwa Gospodarskiego* (1869) [Rolnik : a magazine for rural farmers: an official organ of the Imperial-Royal Galician Agricultural Society]. [T.5], [zeszyt 4] [In Polish].

25. *Rolnik : czasopismo dla gospodarzy wiejskich : organ urzędowy c. k. Galicyjskiego Towarzystwa Gospodarskiego* (1869) [Rolnik : a magazine for rural farmers: an official organ of the Imperial-Royal Galician Agricultural Society]. [T.4], [zeszyt 5] [In Polish].

26. *Rolnik : czasopismo dla gospodarzy wiejskich : organ urzędowy c. k. Galicyjskiego Towarzystwa Gospodarskiego* (1869) [Rolnik : a magazine for rural farmers: an official organ of the Imperial-Royal Galician Agricultural Society]. [T.4], [zeszyt 6] [In Polish].

27. *Rolnik : czasopismo dla gospodarzy wiejskich : organ urzędowy c. k. Galicyjskiego Towarzystwa Gospodarskiego* (1869) [Rolnik : a magazine for rural farmers: an official organ of the Imperial-Royal Galician Agricultural Society]. [T.4], [zeszyt 7] [In Polish].

28. *Rolnik : czasopismo dla gospodarzy wiejskich : organ urzędowy c. k. Galicyjskiego Towarzystwa Gospodarskiego* (1869) [Rolnik : a magazine for rural farmers: an official organ of the Imperial-Royal Galician Agricultural Society]. [T.5], [zeszyt 4] [In Polish].

29. *Rolnik : czasopismo dla gospodarzy wiejskich : organ urzędowy c. k. Galicyjskiego Towarzystwa Gospodarskiego* (1870) [Rolnik : a magazine for rural farmers: an official organ of the Imperial-Royal Galician Agricultural Society]. [T.7], [zeszyt 5] [In Polish].

30. *Rolnik : czasopismo dla gospodarzy wiejskich : organ urzędowy c. k. Galicyjskiego Towarzystwa Gospodarskiego* (1870) [Rolnik : a magazine for rural farmers: an official organ of the Imperial-Royal Galician Agricultural Society]. [T.6], [zeszyt 3] [In Polish].

31. *Rolnik : czasopismo dla gospodarzy wiejskich : organ urzędowy c. k. Galicyjskiego Towarzystwa Gospodarskiego* (1870) [Rolnik : a magazine for rural farmers: an official organ of the Imperial-Royal Galician Agricultural Society]. [T.6], [zeszyt 4] [In Polish].

32. *Rolnik : czasopismo dla gospodarzy wiejskich : organ urzędowy c. k. Galicyjskiego Towarzystwa Gospodarskiego* (1871) [Rolnik : a magazine for rural farmers: an official organ of the Imperial-Royal Galician Agricultural Society]. [T.8], [zeszyt 3] [In Polish].

33. Sprawozdanie Dyrekcji Dublańskiej za rok 1870. (1871). *Rolnik : czasopismo dla gospodarzy wiejskich : organ urzędowy c. k. Towarzystwa*

gospodarskiego galicyjskiego [Rolnik : a magazine for rural farmers: an official organ of the Imperial-Royal Galician Agricultural Society]. T.8, [Zeszyt 3] [In Polish].

34. Sprawozdanie Dyrekcji Szkoły gospodarstwa wiejskiego w Dublanach za rok 1875. (1876). *Rolnik : czasopismo dla gospodarzy wiejskich : organ urzędowy c. k. Towarzystwa gospodarskiego galicyjskiego* [Rolnik : a magazine for rural farmers: an official organ of the Imperial-Royal Galician Agricultural Society]. T.18, [Zeszyt 3] [In Polish].

35. Surzycki, S. (1928). *Rozwój wiedzy rolniczej w Polsce* [Development of agricultural knowledge in Poland]. Krakow: Księgarnia Gebethnera i Wolffa [In Polish].

36. Słusarek, K. (2012). *Austria wobec polskiej szlachty z Galicji w latach 1772-1861* [Austria towards the Polish nobility from Galicia in the years 1772-1861]. *Studia Historyczne – Historical Studies*, 2(218) [In Polish].

Надійшла до редакції: 4.02.2025 р.